

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ.

ΚΑΔΜΕΙΑ ΝΙΚΗ.

Τί ἐστὶ “Καδμεία νίκη”; Τί ἐννοοῦσιν οἱ δημοσιογράφοι οἱ σημερινοὶ λέγοντες “Καδμείαν νίκην”; Τί ἐννοοῦσι καὶ οἱ παλαιοί; τοῦτο πρόκειται ἐνταῦτα νὰ ἐξετάσωμεν.

Εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀναγινώσκομεν ἐνίοτε: ἡ Κυβέρνησις ἐκέρδησε νίκην Καδμείαν. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἐνίκησε νίκην Καδμείαν κτλ. Αἱ ταῦτα γράφουσιν ἐφημερίδες ἐννοοῦσι βεβαίως ὅτι ἡ νίκη περὶ ἧς ὁμιλοῦσι δέν εἶναι ἀληθῆς, ἀλλ’ ἐπίπλαστος, προελθούσα ἐξ ἀνηθῆκων μέσων, ἐπομένως κακὴ, ἄχρηστος, ἀνωφελής. Καὶ ταῦτα πάντα μεταφορικῶς, διότι κατὰ λέξιν “Καδμεία νίκη” εἶναι ἡ νίκη τοῦ Κάδμου. Διὰ νὰ νοηθῇ λοιπὸν καλῶς, ὁ παροιμιακὸς οὗτος λόγος πρέπει νὰ μάθωμεν ποία εἶναι ἡ νίκη τοῦ Κάδμου, ἐξ ἧς ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἡ παροιμία “Καδμεία νίκη”.

Ἡ ἱστορία τοῦ Κάδμου εἶναι προϊστορικὴ, παλαιότερα καὶ αὐτῶν τῶν Τρωϊκῶν. Ὁ Κάδμος ἐμυθολογήθη υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος Βασιλέως τῆς Φοινίκης. Ὅτε ὁ Ζεὺς ἔκλεψε τὴν ὡραίαν ἀδελφὴν του Εὐρώπην, αὐτὸς ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς

του πρὸς ἀνεύρεσίν της. Ἀναζητῶν λοιπὸν αὐτὴν ἤλθε καὶ εἰς τὸ Δελφικὸν μαντεῖον ἵνα ἐρωτήσῃ τὴν Πυθίαν, ἥτις τοῦ εἶπεν ἄλλα ἀντ' ἄλλων, ὅτι δηλ. ὅπου ἀπαντήσῃ βοῦν ἐκεῖ νὰ κτίσῃ πόλιν. Ὁ Κάδμος ἐπιστρέφων ἀπήντησε τὴν βοῦν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, ἐνθα ἔμελλε νὰ κτίσῃ τὴν Θέσφατον πόλιν. Ἀλλ' ἐκεῖ πλησίον ὑπῆρχεν εἰς δράκων τοῦ Ἄρεως τοὺς πάντας φονεύων. Πρὸς τοῦτον μονομαχήσας τὸν ἐφόνευσεν ὁ Κάδμος, καὶ αὕτη εἶναι ἡ πρώτη αὐτοῦ νίκη ἥτις μᾶλλον τὸν ἐβλαψεν, ἐπειδὴ πρὸς ἐξίλασμον τοῦ φόνου τοῦ δράκοντος ἔπραπε νὰ δουλεύσῃ εἰς τὸν Ἄρην ὀκτὼ ἔτη· ὥστε ἡ Καδμεία αὕτη νίκη ἀπέβη βλαβερά εἰς τὸν νικητὴν.

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου “Καδμεία νίκη” δύναται νὰ λέγηται καὶ ἡ τῶν Καδμείων νίκη, δηλ. τῶν ἀπογόνων τοῦ Κάδμου, τουτέστι τῶν Θηβαίων, διότι τὰς Θήβας ἔκτισεν ὁ Κάδμος, ὅθεν καὶ “Καδμεία” ἐλέγετο ἡ ἀκρόπολις τῶν Θηβῶν.

Ὁ Οἰδίπους ἦτο ἀπόγονος τοῦ Κάδμου. καὶ εἰς αὐτὸν ἐφανερῶς ἡ μεγάλη ὀργὴ τοῦ Ἄρεως διὰ τὸν φόνον τοῦ δράκοντος. Ὁ Οἰδίπους ἐπιστρέφων ἐκ Δελφῶν ἀπήντησε κατ' ὁδὸν τὸν βασιλέα τῶν Θηβῶν Λαῖον μετὰ τῶν ὑπαπιστῶν του καὶ ἐρίσας πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐφόνευσεν ὅλους· ἀλλ' ἡ νίκη αὕτη ὑπῆρξεν ὀλεσθρία, διότι ὁ φονευθεὶς βασιλεὺς ἦτο αὐτὸς ὁ πατὴρ τοῦ δυστυχοῦς νικητοῦ ὃν ἠγνόει. Ὁ Οἰδίπους ἐνίκησε καὶ τὴν Σφίγγα λύσας τὸ ὀλέθριον αἵνιγμά της· ἀλλ' ἡ νίκη αὕτη τοῦ Καδμείου Οἰδίποδος ὑπῆρξεν ἀτυχεστάτη, διότι ὡς ἔπαθλον τῆς νίκης ἔλαβε τὴν βασιλείαν τῶν Θηβῶν καὶ ὡς σύζυγον ἐξ ἀγνοίας τὴν μητέρα του, τὴν ἤδη χήραν τοῦ Λαίου. Μετὰ χρόνον πολὺν ἀφοῦ ἐγέννησε τέκνα ἐκ τῆς ἀγνοουμένης μητρὸς του ἔμαθε τὰ ὀλέθρια καὶ αἰσχιστὰ ἀποτελέσματα τῶν δυστυχῶν

νικῶν του καὶ ἐξετύφλωσεν ἑαυτὸν, ἥ δὲ μήτηρ καὶ γυνὴ αὐτοῦ Ἰοκάστη ἀπήγγξατο μὴ φέρουσα τὸ ὄνειδος. Οἱ υἱοὶ τοῦ Οἰδίποδος Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης ἤρισαν πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς βασιλείας καὶ εἰς πόλεμον καταστάντες ἐνίκησαν μονομαχοῦντες ἀμφοτέρω, ἀλλ' ἡ νίκη των ἦτο ὀλεσθρία, διότι συγχρόνως ἐν τῇ μονομαχίᾳ ἐφόνευσαν ἀλλήλους καὶ ὄντως ἐνίκησαν καὶ οἱ δύο νίκην Καδμείαν.

Ἡ τραγικὴ αὕτη ἱστορία τῶν δυστυχῶν ἀπογόνων τοῦ Κάδμου ἦτο κατάλληλος ὕλη διὰ τραγωδίας καὶ οἱ τρεῖς τραγικοὶ ποιηταὶ (Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης) συνεκίνησαν πολλάκις εἰς δάκρυα τὸ ἐν Ἀθήναις θεάτρον διὰ τραγωδιῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς δυστυχίας τῶν ἀπογόνων τοῦ Κάδμου. Οἱ Ἀθηναῖοι τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης ἐποχῆς ἔβλεπον ἐν τῷ θεάτρῳ “τὴν Καδμείαν νίκην” καὶ ἐγίνωσκον κάλλιστα τὴν παροιμίαν ταύτην, ἥτις καὶ σήμερον ἀμυδρὰ καὶ τοῖς πλείστοις ἄγνωστος ἀναφαίνεται ἐνίοτε ἐν ταῖς ἐφημερίσιν.

Οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς ἐχρῆσαντο τῇ παροιμίᾳ ταύτῃ ἐπὶ βλαβερᾷ νίκῃ καὶ ἐντεύθεν περιῆλθε καὶ εἰς ἡμᾶς. Ὁ Ἡρόδοτος (1,116) λέγει περὶ τινος βλαβερᾷ νίκῃ τῶν Φωκέων τάδε: Καδμείη τις νίκη τοῖσι Φωκεῦσι ἐγένετο. Ὁ δὲ φιλόσοφος Πλούταρχος ἐξηγῶν τρόπον τινὰ καὶ τί ἐστὶ νίκη Καδμεία γράφει που ἐν τοῖς Ἠθικοῖς αὐτοῦ (1,10) τάδε: Οὐ γὰρ τὸ νικᾶν μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ ἡττᾶσθαι ἐπίστασθαι καλόν, ἐν οἷς τὸ νικᾶν βλαβερόν, ἔστι γὰρ ὡς ἀληθεῶς καὶ νίκη Καδμεία.

Η ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ.

Ἐν τῇ Κλειοῖ ἐδημοσιεύθη σπουδαία φιλολογικὴ πραγματεία περὶ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἀξία πολλῆς μελέτης ὑπὸ τῶν ἡμετέρων λογίων. Ἡ πραγματεία αὕτη συνετάχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ ἁγγλου φιλόλογου καὶ κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Θεαγένους Λειβαδᾶ ἀναδημοσιεύεται διὰ τῆς Κλειοῦς. Ἐκ τῆς σοφῆς καὶ περισπουδάστου ταύτης πραγματείας αποσπῶμεν τὸ ἐπόμενον τεμάχιον περὶ τῆς λεγομένης κοινῆς ἐλληνικῆς διαλέκτου. Ἴδοὺ αὐτό.

“Ἡ λεγομένη κοινὴ Διάλεκτος ὠνομάσθη οὕτω πρῶτον μὲν ἐπειδὴ ἦτο οὐχὶ διάλεκτος ἰδιαιτέρα, ἀλλὰ συγχώνευσις ἀπασῶν, εἴτα δὲ ἐπειδὴ ἐνοεῖτο παρὰ πάντων ἀνεξαιρέτως. Καὶ τοῦ Πινδάρου τὴν διάλεκτον ἀπεκάλεσαν οἱ γραμματικοὶ κοινὴν ὥς οὔσαν κρᾶμά τι πλειόνων διαλέκτων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γλῶσσα τῶν Ἑβδομήκοντα περιέχει παντοίων διαλέκτων τύπους, ἐνόμισαν πολλοὶ ὅτι οἱ Ἑρμηνευταὶ ἠρύσθησαν ἀδιακρίτως λέξεις ἐκ πασῶν τῶν διαλέκτων, ὥς ποιοῦσι παρ’ ἡμῖν οἱ πρωτόπειροι τῆς ἐλληνικῆς. Ἀλλ’ ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι ἀπεδέξαντο ἐν Βαβυλῶνι τὴν γλῶσσαν τῶν δεσποτῶν, οὕτω καὶ ὕστερον ἐλλάλησαν ἐλληνιστὶ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων· οὐχὶ ἀπίθανον μάλιστα φαίνεται ὅτι καὶ ἐλάλουν καὶ ἔγραφον τὴν ἐλληνικὴν εὐχερέστερον ἢ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἱερὰν γλῶσσαν. Παρὰ τοῖς Ἑβδομήκοντα ἀπαντῶσι τύποι δωρικοὶ (πιάζω) καὶ ὁμηρικοὶ (ἀγέρωχος), ἐπειδὴ ἦσαν εὐχρηστοὶ ἐν τῇ καθωμιλημένῃ γλώσσῃ τῶν συγχρόνων. Ἡ ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης μαρτυρεῖ ὅτι πλὴν τῆς τῶν λογίων ὑπῆρχε

διάλεκτος κοινή καὶ δημώδης, ἥτις ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ μετεωρισθῇ ἐλευθέρως. Ὅσάκις ἐπεχείρει αὕτη νὰ ὑψώσῃ τὴν κεφαλὴν, τύραννός τις γραμματικός, ὁ Φρύνιχος, ὁ Διονύσιος, ὁ Χοιροβοσκός, τὴν κατέβαλλον ἀπηνῶς ἕως οὗ περὶ τὸν ιά αἰῶνα πτωχὸς μοναχὸς, ὁ Πτωχοπρόδρομος, ἀπήλλαξε τὴν ἐλληνικὴν τῆς τυραννίας τῶν γραμματικῶν, ἀποδείξας ὅτι οὐδεμία γλῶσσα ἔχει κάλλος καὶ ἰσχὺν εἰ μὴ ὑπάρχῃ ἐλευθέρᾳ.

“Τοιούτῳ τοίνυν τρόπῳ ἡ μὲν γλῶσσα τῶν λογίων, τῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ τῶν δικαστηρίων ἔμενε πάντοτε στάσιμος, ἡ δὲ δημώδης γλῶσσα φυσικῶς τῷ λόγῳ ἀνεπτύσσετο ἀδιαλείπτως καὶ ἡλλοιοῦτο. Πρώτῃ τῶν δημοτικῶν διαλέκτων μεταβολὴ ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἡ ἀνάμιξις καὶ παντελὴς συγχώνευσις αὐτῶν. Ἴσως γέρων τις Μεγαρεὺς ἦτο ὁ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν τῇ ἀγαρᾷ τῶν Ἀθηνῶν ἀναφωνήσας

ἄμβρατε ποττὴν μάδαν αἶ χ' εὕρητέ πα.

“Ἡ συνεχὴς πρὸς ἄλλοφύλους καὶ ἄλλοδαποὺς ἐπιμιξία ταχέως ἐξήλειψε τὰς πλείστας διαλεκτικὰς διακρίσεις, ἀφ' οὗτου μάλιστα ἡ μακεδονικὴ δυναστεία ἤρεν ἐκ τοῦ μέσου πᾶσαν διάκρισιν πολιτικὴν. Ἀληθεύει ὅτι ἡ ἀττικὴ διάλεκτος εἰς μέγιστον ἀφικομένη βαρὺν πολυμεροῦς ἀναπτύξεως ἐπενήργησε μὲν ἐπὶ τὴν κοινὴν διάλεκτον πλείοτερον πάσης ἄλλης· δὲν ἴσχυσεν ὅμως νὰ ἐξαλείψῃ παντάπασι καὶ τοὺς ἐπὶ μέρους ἰδιωτισμούς. Τοῦτο συνέβη καὶ παρὰ τοῖς Ἑβδομήκοντα καὶ ἐν τῇ κατωμιλημένῃ. Οἱ καθ' ἡμᾶς Ἕλληνες λέγουσι μικρὴν ὥς οἱ ἀρχαῖοι Ἴωνες, δόξας ὥς οἱ

Δωριεῖς, ταῖς τιμαῖς ἀντὶ τὰς τιμὰς ὥς οἱ Αἰολεῖς ἔσο καὶ φεῦξε ἀντὶ ἴσῳ καὶ φεῦξον ὥς οἱ ἐπικοὶ ποιηταί· οἱ δ' οὕτω λαλοῦντες ποιμένες καὶ γεωργοὶ ἀγνοοῦσι τοὺς Δωριεῖς, τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Ἑπικοὺς, ὥσπερ οἱ νησιῶται. Χαρακτηριστικὸν ἰδιάζον εἰς τὴν βοιωτικὴν ποικιλίαν τῆς δωρικῆς διαλέκτου εἶναι ἡ προτίμησις τοῦ ου ἀντὶ υ. Καὶ σήμερον δὲ λέγει ὁ Ἑλλήν κουτάλιον, τρούπα ἀντὶ κυτάλη, τρύπα. Ἐνίστε τὸ ου ἐπέχει τόπον τοῦ η, σουσάμι, σουπιαῖς, κρουνὸς, ἀντὶ σησάμιον, σηπίας, κρήνη.”

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΝ.

Διὰ τὰ εἰς ὅτορος καὶ ὅτατος παραθετικά τῶν ἐπίθετων ὑπάρχει ὁ γνωστότατος γραμματικὸς κανὼν ὅτι ἂν ἢ πρὸ τοῦ ο συλλαβὴ ἵναι μακρὰ γράφονται μὲ ο, ἂν δὲ βραχεῖα μὲ ω. π. χ: δεινότερος, δεινότατος, μωρότερος, μωρότατος, σοφώτερος, σοφώτατος, κλπ. Ὁ κανὼν οὗτος ἔχει μίαν ἐλαχίστην ἐξαίρεσιν, ὥς πρὸς δύο μόνον ἐπίθετα, στενὸς καὶ κενός, ὧν τὰ παραθετικά παρὰ τὸν γενικὸν κανόνα εἶναι, στενότερος — ὅτατος καὶ κενότερος — ὅτατος. Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ γραμματικοὶ παρέδωκαν ὅτι τὰ παραθετικά τῶν δύο τούτων λέξεων γράφονται δι' ο μικροῦ, ὥς ἀπὸ τῶν θετικῶν στενὸς καὶ κεινός, τὰ ὅποια ἀναγινώσκονται παρ' Ὀμήρῳ ἀντὶ τῶν κοινῶν στενός καὶ κενός. Τινὲς ὅμως ἔγραφον κατὰ τὸν γενικὸν κανόνα στενώτερος καὶ κε-

νώτερος, θεωροῦντες ὡς διαλεκτικὸν ἰδιωτισμὸν τὴν διὰ τοῦ ο γραφὴν (ὅρα καὶ Σταθοπούλου Γραμτ. § 514). Καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας σήμερον βλέπομεν ὅτι οἱ μὲν γράφουσι κατὰ τὸν γενικὸν κανόνα, οἱ δὲ κατὰ τὴν ἐξαίρεσιν, ἀμφότεροι ἔχοντες λόγον ἀποχρῶντα. Γραμματικώτερον δὲ εἶναι τὸ παρακολουθεῖν τὴν παράδοσιν τῶν Ἀλεξανδρινῶν γραμματικῶν.

Περὶ ἄλλων τινῶν παραθετικῶν ἡμῶς εἵπωμεν ἄλλοτε.

(Μέριμνα 23 Ἰανουαρίου 1870.)
